

УДК 657

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

О. Б. Чорненька

Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

Досліджено сутність поняття дебіторської та кредиторської заборгованості в нормативних документах і працях провідних науковців. Запропоновано визначення заборгованості як синтезованої (узагальненої) економічної категорії. Удосконалено класифікацію заборгованості підприємства на засадах її поділу за природою виникнення на об'єктивну, яка природно виникає в результаті ведення господарської діяльності підприємства, та штучно сформовану, що переважно утворюється між пов'язаними відносинами власності суб'єктами для штучного збільшення вартості їхніх активів, зниження податкових зобов'язань тощо. Сформовано основні проблеми обліку заборгованості на підприємствах, а саме: класифікація заборгованості, оцінка дебіторської заборгованості, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оплата дебіторської заборгованості, створення резерву сумнівних боргів. Подано рекомендації щодо розв'язання окреслених проблем.

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, класифікація, резерв сумнівних боргів, проблеми обліку.

Постановка проблеми. Стан розрахунків з дебіторами і кредиторами на вітчизняних підприємствах є напруженим, що виявляється у значних сумах заборгованості та тривалих термінах її погашення.

Безперечно, повністю ліквідувати (погасити) заборгованість підприємства практично неможливо і недоцільно, оскільки вона як об'єктивне явище в економіці, є невід'ємним наслідком (а за певних обставин, наприклад, умов договору, — передумовою) фінансово-господарських відносин з контрагентами. Навіть більше, заборгованість може бути перетворена у фінансовий актив і таким чином сама стати предметом фінансово-господарських відносин. Враховуючи зазначені аргументи, заборгованість неодмінно повинна бути об'єктом обліку та управління для усунення її негативного впливу на фінансово-майновий стан (тимчасове вилучення обігового капіталу, погіршення фінансової дисципліни, ліквідності та платоспроможності), що особливо відчутно в умовах стагнації економіки й обмеженості та високої вартості фінансових ресурсів.

Сьогодні дебіторська заборгованість залишається найвужчим місцем у фінансовій діяльності багатьох підприємств. Відповідно, правильно організований облік заборгованості підприємства сприятиме недопущенню прострочення термінів

платежу і доведення заборгованості до стану безнадійної та позитивно вплине на фінансовий стан підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням обліку дебіторської та кредиторської заборгованості значну увагу надавали такі науковці: І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, І. О. Власова, С. Ф. Голов, Л. В. Городянська, В. П. Завгородній, Л. М. Кіндрацька, Г. Г. Кірейцев, О. М. Колеснікова, С. А. Кузнецова, О. В. Лищенко, Л. О. Лігоненко, А. А. Мазаракі, Н. М. Малюга, Л. В. Погоріляк, Г. В. Савицька, І. Б. Садовська, В. С. Сатур, В. В. Сопко, Д. Стоун, К. С. Сурніна, К. Хітчин та багато інших.

Аналіз наукових праць із досліджуваної проблематики свідчить про те, що процес оптимізації заборгованості та її облік залишається дискусійним питанням і потребує поглибленого вивчення.

Мета статті — обґрунтування теоретичних положень і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі своєї діяльності підприємства систематично вступають у господарські відносини з іншими суб'єктами — працівниками, засновниками, покупцями, постачальниками, фінансово-кредитними організаціями, іншими контрагентами, органами державної влади та місцевого самоврядування тощо. В результаті таких відносин виникають дебіторська та кредиторська заборгованості, які є предметом безперервного контролю з боку керівництва й фінансових служб. З огляду на це необхідно забезпечити якісне і своєчасне відображення інформації про заборгованість у системі бухгалтерського обліку.

Найпершим у вивченні організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей є визначення цих понять та їхнього економічного змісту.

У наукових і навчальних економічних літературних джерелах, зокрема з теорії та практики бухгалтерського обліку, управління фінансами підприємств тощо, поняття заборгованості синтезовано (узагальнено) майже не розглядається, а об'єктами досліджень є окремо дебіторська та кредиторська заборгованості. На нашу думку, це пов'язано з тим, що з погляду формування майна підприємства ці два види заборгованості розглядаються абсолютно по-різному, як щодо економічної сутності, причин виникнення, так і щодо подальшого управління ними, впливу на фінансово-майновий стан підприємства тощо. Дебіторська заборгованість за умови існування ймовірності отримання підприємством майбутніх економічних вигод та можливості достовірного визначення її суми належить до активів підприємства, тобто формує його майно. Кредиторську заборгованість зараховують до залученого капіталу підприємства, тобто до джерел формування його майна.

Враховуючи відсутність єдиного підходу до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість», доцільно навести її тлумачення в нормативних документах та працях провідних науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення терміна «дебіторська заборгованість» в різних джерелах

Джерело	Тлумачення поняття «дебіторська заборгованість»
Бланк І. А.	Сума заборгованості на користь підприємства за наданий ним комерційний кредит, споживчий кредит, а також за попередню оплату продукції, що купується [1].
Сурніна К. С.	Майно (матеріальні ресурси), що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів [2].
Черненко Л. В.	Права (вимоги), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору на повернення боргів платниками та фінансовий ресурс, що тимчасово вилучений з кругообігу і підлягає поверненню в майбутньому [3].
Федорченко О. Є.	Сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому [4].
Лігоненко Л. О.	Включені до майна підприємства його майнові вимоги до інших осіб, що є його боржниками в правовідносинах, які виникають за різних обставин [5].
Орлова В. К.	Сума заборгованості юридичних або фізичних осіб, котрі в результаті минулих подій заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи [6].
Кияшко О. М.	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати [7].
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [8].
П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	Сума, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу [9].
М(С)БО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»	Це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [10].

У результаті проведеного дослідження навчальної літератури та наукових праць виявлено, що між фахівцями у галузях бухгалтерського обліку, фінансів та економіки немає однозначності щодо визначення сутності поняття «кредиторська заборгованість» (табл. 2).

Таблиця 2

Підходи до розуміння терміна «кредиторська заборгованість» в економічній літературі та наукових працях

Джерело	Тлумачення поняття «кредиторська заборгованість»
Бланк І. А.	Поточні зобов'язання підприємства [1].
Сурніна К. С.	Сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установлений термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів в грошовій або інших формах [2].
Власова І. О.	Сума заборгованості підприємства кредиторам на визначену дату [11].
Гончарук Р. П.	Складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент [12].
Крамаренко Г. О. та Чорна О. Є.	Наслідок невчасного виконання підприємством своїх платіжних зобов'язань: за розрахунками за продукцію, роботи, послуги; з оплати праці; за розрахунками з бюджетом; з іншими кредиторами та інше [13].

Отже, проаналізувавши положення нормативно-правових документів і позиції науковців щодо сутності категорії «заборгованість», пропонуємо її визначати як правовідносини двох чи більше суб'єктів, які є наслідком вчинення певної дії (фінансово-господарської операції) одного суб'єкта (кредитора) до іншого (дебітора) щодо передачі товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт або дії законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами), та надає кредитору право вимоги, а дебітору обов'язок щодо її погашення [14].

Не менш важливим питанням в організації бухгалтерського обліку заборгованості є дослідження її класифікації. Узагальнивши матеріали законодавчо-нормативних та наукових джерел [5, 8, 15, 16], пропонуємо класифікувати дебіторську заборгованість:

1. За терміном погашення:

- довготермінова дебіторська заборгованість — «сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу» [8];
- короткотермінова (поточна) дебіторська заборгованість — «сума дебіторської заборгованості, яка виникає в процесі нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців від дати балансу» [8]. Своєю чергою, поточну дебіторську заборгованість з метою визначення резерву сумнівних боргів можна поділити на групи за термінами непогашення, наприклад:

заборгованість із терміном непогашення до 30 днів; заборгованість з терміном непогашення від 31 до 60 днів; заборгованість з терміном непогашення від 61 до 90 днів; заборгованість з терміном непогашення понад 90 днів [5].

2. За своєчасністю погашення:

- дебіторська заборгованість, за якою термін сплати не настав;
- пролонгована (переоформлена на новий термін) дебіторська заборгованість — дебіторська заборгованість, оплату якої відтерміновано на певний час;
- протермінована дебіторська заборгованість — дебіторська заборгованість, не погашена своєчасно у визначений термін.

3. За ймовірністю погашення:

- нормальна (з високим рівнем ймовірності погашення);
- сумнівна — дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником;
- безнадійна — дебіторська заборгованість, щодо якої є переконаність у її неповерненні боржником або за якою минув термін позовної давності [15].

Деякі автори сумнівну та безнадійну заборгованість вважають різновидом дебіторської заборгованості, неоплаченої в термін, тобто протермінованої чи пролонгованої. Проте сумнівною чи безнадійною може бути і дебіторська заборгованість, за якою термін сплати не настав, наприклад якщо дебітора визнано банкрутом.

4. За об'єктом виникнення: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за виплатами працівникам; дебіторська заборгованість за податками; дебіторська заборгованість за соціальними платежами; дебіторська заборгованість за виданими авансами; дебіторська заборгованість за нарахованими дивідендами, відсотками, роялті та іншими доходами; дебіторська заборгованість за неоплаченим капіталом; дебіторська заборгованість за претензіями; дебіторська заборгованість за відшкодуванням завданих збитків; дебіторська заборгованість за векселями тощо.

5. За видом контрагента: дебіторська заборгованість покупців (споживачів); дебіторська заборгованість постачальників; дебіторська заборгованість працівників; дебіторська заборгованість бюджету; дебіторська заборгованість фондів соціального страхування; дебіторська заборгованість власників (акціонерів); дебіторська заборгованість дочірніх підприємств; дебіторська заборгованість профспілок тощо.

6. За національною ознакою дебіторів:

- заборгованість вітчизняних дебіторів;
- заборгованість іноземних дебіторів.

7. За валютою розрахунків:

- дебіторська заборгованість у національній валюті;
- дебіторська заборгованість у іноземній валюті.

8. За забезпеченістю:

- незабезпечена дебіторська заборгованість;
- дебіторська заборгованість, забезпечена: заставою, векселем, страхівкою, порукою, гарантією тощо.

9. За формою погашення:

- монетарна дебіторська заборгованість, яка повинна бути погашена грошовими коштами чи їх еквівалентами;
- немонетарна дебіторська заборгованість, яка повинна бути погашена у формі отримання товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг тощо.

10. З погляду безпечності фінансового стану дебіторську заборгованість залежно від її величини варто поділяти на:

- дебіторську заборгованість незначної величини — суму заборгованості, яка не впливає на фінансовий стан підприємства;
- дебіторську заборгованість допустимого обсягу — суму заборгованості, яка може існувати та пов'язана з нормальним функціонуванням підприємства;
- дебіторську заборгованість критичного обсягу — суму заборгованості, можливе непогашення якої може істотно погіршити фінансовий стан підприємства.

11. За способом оцінювання:

- дебіторська заборгованість, оцінена за первісною вартістю — номінальна сума дебіторської заборгованості, за якою вона історично (фактично) була утворена;
- дебіторська заборгованість, оцінена за чистою реалізаційною вартістю — сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів;
- дебіторська заборгованість, оцінена за теперішньою вартістю — дисконтована сума дебіторської заборгованості, яка підлягає отриманню і визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою з відрахуванням резервів сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості [15].

12. За видами діяльності підприємства:

- дебіторська заборгованість, утворена в результаті звичайної діяльності підприємства (операційної, фінансової та інвестиційної);
- дебіторська заборгованість, утворена в результаті надзвичайної діяльності підприємства, пов'язаної з подіями, які неможливо передбачити в межах звичайної діяльності та які є несподіваними і відбуваються без участі підприємства (аварії, пожежі, повені, землетруси тощо).

13. За охопленням планом:

- запланована дебіторська заборгованість, виникнення якої очікуване та передбачене плановою документацією (бюджетами) підприємства;
- незапланована дебіторська заборгованість, виникнення якої не очікуване та не передбачене плановою документацією (бюджетами) підприємства [16].

Зауважимо, що більшість із наведених ознак класифікації дебіторської заборгованості є застосовними і щодо кредиторської заборгованості, за винятком ознаки ймовірності погашення, оскільки менеджмент підприємства є безпосереднім суб'єктом, від якого залежить погашення чи непогашення кредиторської заборгованості, він володіє об'єктивною, а не ймовірнісною інформацією про можливість погашення такої заборгованості, тому її не поділяють на сумнівну та безнадійну.

У сучасних умовах підприємства нерідко здійснюють господарські операції, які не є нормальними з погляду операційної діяльності, можуть мати несистематичний

характер і навіть ознаки фіктивності. Наприклад, наприкінці звітної періоду підприємство перераховує аванс певному контрагентові, проте в наступному періоді замість товарів (робіт, послуг) отримує повернення авансу. Такі операції здійснюються здебільшого між пов'язаними відносинами власності суб'єктами задля штучного збільшення вартості чи зміни структури їхніх активів, зниження податкових зобов'язань тощо. Заборгованості, які утворюються при цьому, також є штучно сформованими, нерідко погашаються на початку наступного звітної періоду або конвертуються у фінансові активи — векселі чи інші цінні папери. Управління такими заборгованостями здійснюється за наперед визначеним алгоритмом, тому їх необхідно виділяти із загальної суми заборгованості підприємства, що і зумовлює необхідність виокремлення ознаки класифікації заборгованості «природа виникнення», за якою заборгованість поділяють на об'єктивну та штучно сформовану.

Запропонована класифікація розкриває природу різних видів дебіторської та кредиторської заборгованостей, відповідає структурі бухгалтерського балансу і дає змогу якісно та вчасно сформулювати інформаційне забезпечення для ухвалення рішень у процесі управління заборгованістю і підприємством.

Бухгалтерський облік дебіторської та кредиторської заборгованостей в Україні регулюється такими законодавчими актами: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання», П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», Податковий кодекс України. Водночас в обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей є такі проблемні питання (див. рис.)

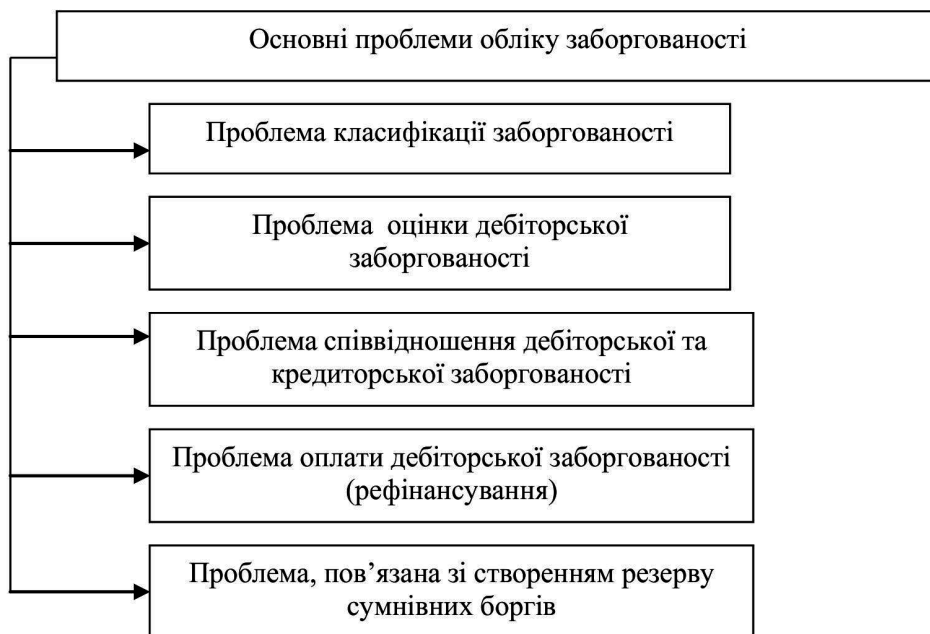

Рис. Проблеми обліку заборгованості

На нашу думку, для вдосконалення системи обліку заборгованості можна надати такі рекомендації:

- Внести зміни в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», які б розмежували поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованості. Сьогодні їх облік ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вище зазначеному стандарті. Водночас зазначимо, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова — необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках [17].
- Доцільно було б здійснювати оцінку дебіторської заборгованості за допомогою міжнародних стандартів.
- Своєчасно та періодично контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей. Адже значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування.
- Оплата дебіторської заборгованості являє собою форму реструктуризації активів, що полягає у переведенні дебіторської заборгованості в ліквідні форми активів. Основними видами оплати дебіторської заборгованості (рефінансування) є облік векселів, форфейтинг та факторинг. Водночас такі форми оплати дебіторської заборгованості, як факторинг і форфейтинг не набули поширення під час здійснення господарської діяльності підприємств в Україні, тоді як застосування таких форм розрахунків пришвидшило б перетворення дебіторської заборгованості у грошові активи.
- Створити резерв сумнівних боргів та виробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства. Резерв сумнівних боргів варто формувати в розрізі кожного з боржників, за термінами непогашення дебіторської заборгованості та залежно від розмірів підприємства та обсягів діяльності. Це дасть змогу отримувати інформацію про суми дебіторської заборгованості, яка визнана сумнівною; про суми списаної дебіторської заборгованості в межах та понад резерв сумнівних боргів; про суми заборгованості, що раніше була визнана безнадійною [18].

Висновки. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості є одним із важливих та дискусійних питань. Необхідною умовою якісного інформаційного забезпечення обліку заборгованості є визначення її сутності та проведення класифікації. Для цього ми визначили поняття заборгованості як синтезованої (узгальної) економічної категорії та запропонували виділити ще одну ознаку класифікації заборгованості підприємства — природа виникнення. За цією ознакою заборгованість можна поділити на об'єктивну та штучно сформовану. Розподіл заборгованостей за цією ознакою необхідний для вибору менеджерами підприємства ефективних методів управління нею. Визначено основні проблеми, пов'язані з обліком заборгованості підприємств і запропоновано шляхи їх розв'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Управление активами и капиталом / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. — 448 с.
2. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / К. С. Сурніна. — Луганськ, 2002. — 19 с.
3. Черненко Л. В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Черненко Л. В. — К., 2007. — 241 с.
4. Федорченко О. Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О. Є. Федорченко. — Київ, 2009. — 23 с.
5. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Н. М. Новікова. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. — 275 с.
6. Орлова В. К. Фінансовий облік : навч. підруч. / В. К. Орлова, М. С. Орлов, С. В. Хома. — 2-ге вид., доп. і переробл. — К. : Центр навчальної літератури, 2010. — 510 с.
7. Кияшко О. М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О. М. Кияшко. — Київ, 2011. — 21 с.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 273 від 08. 10.1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України [сайт]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / І. О. Власова. — Донецьк, 2005. — 20 с.
12. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р. П. Гончарук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. — 2012. — № 1(59). — С. 48–51.
13. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз: підруч. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 392 с.
14. Волович О. Б. Сутність та класифікація заборгованості підприємства / О. Б. Волович // Економічний простір. — 2012. — № 66. — С. 195–203.
15. Загородній А. Г. Облік і аудит: термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Г. О. Партин, Л. М. Пилипенко. — 2-ге вид., доопрац. та доповн. — Львів : Видавництво Львівської політехніки; ПП НВФ «Біарп», 2012. — 632 с.
16. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В. О. Гуня // Економічний простір. — 2009. — № 21. — С. 206–211.

17. Власюк Г. В. Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості, шляхи їх вирішення / Г. В. Власюк // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. — 2011. — № 6. — С.131–135.
18. Подолянук Р. В. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості / Р. В. Подолянук // Управління розвитком. — 2012. — № 4. — С. 114–116.

REFERENCES

1. Blank, I. A. (2003). *Upravlenie aktivami i kapitalom*. Kiev: Nika-Centr, Elga (in Russian).
2. Surnina, K. S. (2002). *Udoskonalennia obliku debitorskoi i kredytorskoi zaborhovanosti promyslovykh pidpriemstv*. Extended abstract of Doctor's thesis. Lugansk (in Ukrainian).
3. Chernenko, L. V. (2007). *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu v ahrarykh pidpriemstvakh*. Candidate's thesis. Kyiv (in Ukrainian).
4. Fedorchenko, O. Ye. (2009). *Oblik i analiz rozrakhunkiv z debitoramy (na prykladi tekstylnykh pidpriemstv lehkoj promyslovosti)*. Candidate's thesis. Kyiv (in Ukrainian).
5. Lihonenko, L. O., & Novikova, N. M. (2005). *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstva*. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t (in Ukrainian).
6. Orlova, V. K., Orlov, M. S., & Khoma, S. V. (2010). *Finansovyi oblik*. (2nd ed.). Kyiv: Centr navchalnoi literatury (in Ukrainian).
7. Kyiashko, O. M. (2011). *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia pidpriemstvom*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv (in Ukrainian).
8. Polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 10 «Debitorska zaborhovanist», zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy № 273 vid 08.10.1999 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> (in Ukrainian).
9. Polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 13 «Finansovi instrumenty», zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy № 559 vid 30.11.2001 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> (in Ukrainian).
10. Mizhnarodnyi standart bukhhaltenskoho obliku 39 «Finansovi instrumenty: vyznannia ta ocinka». Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> (in Ukrainian).
11. Vlasova, I. O. (2005). *Oblik rozrakhunkiv z debitoramy ta kredytoramy*. Extended abstract of candidate's thesis. Donetsk (in Ukrainian).
12. Honcharuk, R. P. (2012). *Sutnist ta klasyfikatsiia kredytorskoi zaborhovanosti: kolizii naukovykh pidkhodiv*. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu*. Serii : Ekonomichni nauky, 1(59), 48–51 (in Ukrainian).
13. Kramarenko, H. O., & Chorna, O. Ye. (2008). *Finansovyi analiz*. Kyiv: Centr uchbovoi literatury (in Ukrainian).
14. Volovych, O. B. (2012). *Sutnist ta klasyfikatsiia zaborhovanosti pidpriemstva*. *Ekonomichniy prostir*, № 66, 195–203 (in Ukrainian).
15. Zahorodnii, A. H., Vozniuk, H. L., Partyn, H. O., & Pylypenko, L. M. (2012). *Oblik i audyt: terminolohichni slovnyk*. (2nd ed.). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki; PP NVF «Biar» (in Ukrainian).
16. Hunia, V. O. (2009). *Udoskonalennia klasyfikatsii debitorskoi zaborhovanosti ta yii vidobrazhennia u finansovii zvitnosti pidpriemstv*. *Ekonomichniy prostir*, 21, 206–211 (in Ukrainian).

17. Vlasiuk, H. V. (2011). Problemy klasyfikatsii ta otsinky debitorskoi zaborhovanosti, shliakhy yikh vyrishennia. Derzhava ta rehiony. Seriia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo, 6, 131–135 (in Ukrainian).
18. Podolianiuk, R. V. (2012). Aktualni problemy obliku debitorskoi zaborhovanosti. Upravlinnia rozvytkom, 4, 114–116 (in Ukrainian).

AREAS OF IMPROVEMENT OF ACCOUNTING OF RECEIVABLES AND PAYABLES FOR ENTERPRISES

O. B. Chornenka

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
volovych@i.ua*

In the article, the essence of the concept of receivables and payables in regulatory documents and writings of leading scientists has been studied. The definition of debt as synthetic (generalized) economic categories has been suggested. The classification of debt has been improved based on its division by the objective nature of occurrence that naturally arises from the conduct of business enterprises and created artificially, formed usually between related entities of property relations to increase the value of their assets artificially, reducing tax liabilities and so on. We have formed major accounting issues of debt in companies such as the debt classification, the evaluation of receivables, the ratio of receivables and payables, the payment of receivables, a reserve for doubtful debts and the recommendations have been given to solve these problems.

Keywords: *accounting, receivables, payables, classification, reserve for doubtful debts, accounting issues.*

Стаття надійшла до редакції 04.08.2016.

Received 04.08.2016.